

Kristobal Kolon, Nafarroako IVn Karlos erregearen Semea izan ote zan? (XXI)

Bigarren itsasaldiko edestitik datorrena.

1.494an Lorailaren 3an Kolonek Jamaikako ugartera joateko bidea artuta, eta Lorailaren 13an eldu zanean bertokoekin eztabaida batzuk eukinda, ostera joan zan Kubarantza, bidean 14ko egunean eltzen egon zanean ugartedi eder bat aurkituta, “Erregiñaren Lorategi edo Baratza” deitu eutson ugartedi oneri, eta 164 ugarteraiño zenbakitu ebazan Kolonek Guakanayaboko kolkoaren bazter areitan.

Bertokoak Amonaren⁽¹⁾ izenagaz deitzen eutsoen ugarte parean egon ziranean, Kolon oso gaisorik geratu zan, eta ainbat egunetan egon zan ilbizian konorte barik.

1.494an Bagillaren 7an Portugal eta Gaztelako eztabaidak bakezteko, Tordesillaseko itunean erabagi zan munduaren goiko ta beko aldeak bien jabetasunerako eguerdi-lerrotik⁽²⁾ banatzea, Aita Santuaren Buldari jaramon egin barik.

1.494ean Iraillaren 29an Kolon gaisorik egoala eta Kolonen urrengo agintariak bideratuz, bost illabete barru eldu ziran Isabela ugarte-

ra, eta bertan euki eben Kolontar Bartolome, Kristobalen anaia itxaroten.

Kolontar Kristobal osatu zanean, bere anai Bartolome agintaritzan sendotzeko, jaurlari ta gudalozteko agintari nagusia izendatu eban, bere agindupekoen artean ez ebena ontzat artu, eta gitxiago errege katolikuak, euren ardurazkoa izan zalako ordezeko agindu orreien izenak ipinitea.

Kolontar Diegorentzat be gaiztotu egin ziran egoerak, bere agindupeko Margaritetar Pedro eta beste batzuk Boiltar Bernardo lekaideagaz, matxinatu egin ziralako, eta lortu be, Bartolometar Kolonek eroan ebazan iru itxasontziakaz peninsularantza alde egitea, an euren artean sortzen ziranak errege katolikuari esateko.

(1) Bertoko jendeak Amonaren izenagaz deitzen eutsoen ugarte orreri, eta kristauak MONA. (2) Eguerdi-lerrotik = linea meridional del globo.

1.494ko Urrillan Torrestar Antonio eldu zan indiaseko ugarteetara, Koloneri errege katolikuaren agiri bat emonda, Koloneri oarrerazten, erregeak zelan jakin eben an gertatzen ziranak, eta bai 1.494ko Bagillaren 7an Tordesillaz Potugaleko erregeekin alkartuta artu ziran erabagi bidetik, zelan 370 leko ori-urdiñeko lur muturraren mendebaletik, mugatuta geratzen zirala Gaztela ta Portugaleko jabetzak, Kolonen agindupeko nagusiari oartuz, on artu egiezala Kolonek euren izenean agintzen eutsoen guztiagaz.

1.495eko Epaillaren 24an Kolontar kristobal ta bere anai Bartolomek 200 oiñezko gudari,

20 zaldunezkoak, eta erasorako erakutzita 20 txakurrekin urten eben Isabelatik, Kaonabo indiar jauntxoak, euri ango ugarteetatik botateko antolatzen egoanari, aurka egiteko.

Eta Ojedatar Alonso izan zan Kaonabo erregea arrapau egin ebana, bere almenean euki ebazan maltzurkeri guztiakaz.

1.495eko Urrillan, errege katolikoaren aginduz, Aguadotar Juan eldu zan Isabelaren ugartera Kolon aipatu barik, eta Kolonek jakin ebenean bera ikustera joanda, Aguadotar Juan

onek, erregeak jakinean egon zirala an gertatzen ziran gauzakaz adierazi eutson, eta ez zirala erregeak pozik egon berak egiten ebazanakaz esan ondoren, au izan zan lenengo estu-al dia errege ta Kolonen artean.

Kolonek ez eban bitan oldoztu zer egin bear ebena, eta bereala asi zan etorteko bidai bat antolatzen, erregeakaz egoteko.

Baiña itxasontziratzeke egon zanean, aizezar edo aizebeltz zakar bat agertuta, ugarte guztia ondatuz gain, kaian egon ziran lau itxasontziak urperatu egin ebazan.

Ugarte orretan itxasontzi barik agertuz, Kolonek karabela bi egitea agindu eban, eta bere anai Bartolomei, Isabelako erria bertan itzita, ugarteko leku ezberdiñetan gazteluak eraiki egiazala agindu eutson.

Kolonek, espainolaren ugartetik urteteko egon zanean, bere anai Bartolome itzi eban ango orokorrezko jaun nagusi lez, eta Kolontar Diego, Bartolomeen ordezkioak, bere morroi izan zan Roldantar Frazizko, Isabelako alkate nagusi lez ipini eban.

1.496ko Epaillaren 10ean urten eben Dominika edo espainolako ugartetik karabela biak, Kolon batean eta Aguadotar Juan bestearen aginduan, guztiz 225 gaztelar eta 30 indiar eroaten ebazan, eta onen artean ainbat gaiso eta an gertatzen zanakaz pozik ez ziranak egon erregeari idatzita, onek baimena emon ondoren, euren etxera joaten ziranak egon ziran, eta itxasontzien agintariak ontzi-zama edo ontzikada orregaz bide zuzena artu barik, antillaseko ugarte txikerretara artu eben bidea, Marigalante ugartera joateko.

Aizearen ezagaitik, ia illabete baten luzatu jakien, denbora gutxian egin bear eben lenengo geraldori, Jorraillaren 10ean Guadalupeko ugartera elduta.

1.496ean Jorrailaren 20an indiar emearen aldetik larritasunezko eraso gogor ta egoeraren estu alditik urtenda, ura ta bear ebezanak itxasontzietara igon da gero, ostera itsasoratu ziran peninsula onetara etorteko.

1.496ko Bagillaren 11n eldu ziran Kadizeko kaiara iru illabetetan itsasotik ibili ondoren “Niña ta India” karabela orreik, mariñel geienak, buba, lotseri edo andramin gaitzaldiakaz gaisotuta.

Kolon, Kadizeko kaiara eldu zanean, beste irten-aldi bat egon zan kaitik urteteko, abel-buru batzuk eta indiasetan eurentzat bear ebenagaz itxasontzietara igoten, janariagaz ondo ornituta joateko, eta Kolonek aukera onegaz baliatuta, bere anai Bartolome-ri agindu batzuk bialdueutsozan.

Ontzidi talde ori urten ebenean, Kolon Sebilara joan zan frantzizkano jantzita, ta beragaz indiar batzuk, papagai poli ta ederrak, bero-aldeko zitu, ale edo igali batzuk, urre-gorria, eta Kaonabo erregearen anaia Don Diegoren izenagaz bateatu ebena, buruan lumak eta sama edo ta lepo-gibelean urre-gorritzko lepokoa, 600 gaztelarreko astuntasuna euki ebana⁽¹⁾.

Denboraldi bat itxaron bear izan eban Kolonek erregeak artu egian, onek euren seme Juan Austriako Margaritagaz eta Juana Austriako Felipegaz ezkontzeko lanpetuta egon ziralako.

(1) *Gaztelarrak = castellano, o moneda antigua de oro, que equivalia a la cincuentaava parte del marco de oro.*

Erregeak eskutitz bat bialdu eutson Koloneri, Burgo-serantza joan zedin, erregeñak an artuko ebala esaten ebanak.

1.496ko Dagonillaren 8an Koloneri, Burgoseko urian egon zala, eskerroneko eskutitz bat bialdu eutson I Isabel erregeñak, erregeak guztiz arduatuta egon ziranean Flandesetik etortzen zan ontzidia Austriako Margarita printzeagaz itsasketa zakar baten erdian atrapauta geratu ziranean.

-Kolonek larritasun andiko estutasunetan sartuta egon zala ontzidi ori jakin ebanean, beren izeko-osaba erregearen nekagirotaki larritasunagaz oartu ta arduratuta, argibideko paper bat erregeari bialtzea erabagi eban, zer gertatuko zan eta zelan egingo eben ontzidi orren itxasontziak etorkerako bidai ori esaten.

-Eta itxasontzi orreik ezer gertatu barik, euren kaira eldu ziranean, I Isabel erregeñak, eskerronekua agertu zan Kolon bere lobagaz, “Itsas Zabalaren Nere Amirala eta Indiaseko Bigarren errege ta gizon jakintsua” deitu eutsonean, idatzi eutson eskutitzan.

Emen, gero ta argiago agertzen da Kristobal eta erregearen senidetasuna, Kolonen aldetik bigarren bidaia egin ebenean eta erregeari oar-idatzi bat bialdu eutsoenean, Torres tar Antoniori esanda: *“me encomendareis en Sus Altezas como a Rey e Reina mis Señores naturales”* eta erregeñak *“Itsas Zabalaren Nere Amirala eta Indiaseko Bigarren errege” ta gizon jakintsua deitu eutsoenean.*

1.497ko Jorraillaren 23an Juan, errege katolikuaren semea, Austriako Margaritagaz ezkondu ondoren eta egun batzuk barru, erregeak Koloneri baieztu eutsoezan Santa Fe’ko ongundean izenpetu eutsoezan izendatuko eskubide guztiak, bai eta eskubide guzti orreik bere sendian, ondorengotasunezko etxaguntzan iraun egiazan.

Errege katolikuak geiago be emon eutsoen Koloneri, 1.495ean berak eskatu ebenean bidai-aldi bakotzetik zortzi-rena ordaintzea, ararte ordainduta emon ziranak, irabaziak baiño askoz geiago izanda parkatu egin eutsoelako, eta bai bere anai Bartolome, indiar ontzidiaren agintari nagusia izendatu ebenean.

Gertakizun onen ostean, ostera asi zan irugarren bidaia antolatzen.

Arazo askokin aurkitu zan Kolon bidai onen bear bearrezko antolakuntzak beteteko, erregeak leen Frantziagaz gudan

egonda eta Juan semea ta beste alaba Juanaren ezkontzakaz diru barik geratu ziralako, leen.

Bigarren, gorteko nagusien bekaizkeri zitalak zalantzan ipinten ebelako berak egiten eban guztia.

Eta irugarren, emen agertuko diranakaz, ia urte bi bear izan ebelako antolakuntza orreik amaitzeko.

1.497ko Urrillaren 4an 19 urte eukazala il zan Juan errege katolikuaren semea.

1.498an Otsaillaren 18an, I Isabel erregiñ katolikuak, Kolonen seme Diego ta Fernando artu ebazan bere serbitzura, bakotzari 9.700 maraurien lan-sarituagaz.

Irugarren itsasaldia.

1.498ko Loraillaren 30ean Kolonek bere bost itxasontzi bardiñ antzeokakaz, 100 tonako itxasontzi aundi bat, 200 gizon eta mariñelekin urten eban Barramedako Sanlukarretik, Bagillaren 7an Porto Santorara elduta, aldikada baten bere emazte Moniztar Filipagaz bizi zan lekua zana, ta andik iru egun barru Madeirako ugartera, eta emen sei

egunetan ura ta bear zirenak itxasontzietara igonda, Bagillaren 16an Madeiratik urtenda, Kanariaseko ugartedirantza joan ziran eta Bagillaren 19an Gomerako ugartera eldu ziran.

Kolon, Gomerako inguruan egon zanean, kaian itxasontzi frantzez bat egoala oartu zan, eta jakinda Gaztelako itxasontzi batzuk baitu ebazala, bere atzean joanda askatu ebazan eroaten ebazan gaztelar mariñel guztiak.

1.498an Bagillaren 21ean Kolonek indiasetara joateko asmoan, Gomeratik urten orduko, erdibitu egin eban ontzidia, iru itxasontzi espainolako ugartera bialtzeko, bere anai Bartolomeri, eroaten eutsezan janarizko ta bear ebazan orni-aldiak emoteko.

Onen iru itxasontziko baten agindua, Arantzar Pedrok euki eban, Kolonen Fernando bigarren semearen ama Enrikeztar Beatrizen neba zanak.

Kolonek bere beste iru itxasontziekin egoalderantz urtenda, ori-urdiñeko lur muturraren ugartedirantza bideratu zan, mundu onen lur-gerriko lerroa aurkitzen, gero mendebalerantz joateko,

Dominikako ugartearen iparraldean geratu arte, lur aiek bertoko indioaren gora beran, orain arte ezagutuak baiño askoz aberatsagoak ziralako.

1.498ko Bagillaren 23an gaztelarren gorteko agirietan, Kolonegaz sekula ez zerala Jenoba izen ondokorik⁽¹⁾ erabili, agiri orreik begitutea baiño ez dago, danetan “arrotza”ren izen ondokoagaz agertzen diralako.

Gaztelako gortearen agiriak, beti joaten ziralako bakoitzaren aberriari deritson izen-ezagun bereziakaz: “veneciano, florentino, genoves, frances, catalan” eta abar.

Eta onen argibidea erakusteko ez dago besterik, Gonzalez eta Pueblatar Ruyk Londreseko errege katolikuaren ordezkariak, Kabot´tar Juanen bidaldia aipatuz, aurei bialtzen eutsion eskutitza begitutea baiño: “Inglaterrako erregeak, bost guda-ontzi bialdu dabezala Kolon bezelako beste jenobes baten agindutara, Brasilgo ugarte ta bere beste bost uri nagusiak aurkezteko”.

Erregearen erantzunean: “Esaten dozunagaitik, ara, Kolon bezelako bat bialdu dabela Ingalaterrako erregea indiaseko beste irabazpide antzeko baten ipinteko”.

Errege katolikuaren ordariak esaten dau: “Kolon bezelako beste jenobes bat bialdu dabela”

Eta errege katolikuaren erantzunean: “Kolon bezelako bat bialdu dabela” esanda, jenobeseko itza desagertzen da, eta agirizko idatz oneik erakusten dabe, Kolon, zelan ez zala jenobako semea.

Gauza guzti oneik ikusita, badauka garrantzi aundia, Kolonen izenak euki dabezan aldakuntzak.

1.498an Bagillaren 27an eldu ziran ori-urdiñeko lur murrera, eta Portugaleko legendun edo legenartsuak⁽²⁾ osatuten joaten ziran Buenabistako ugartearen egun batzuk egin ondoren, ugartedi eretan egon zan Santiago ugarte aundienera joan ziran.

Atutxa´tar Paul

Zornotza´n 2.015´eko urtean Epailla´ren 21´ean

(1) *Izen-ondokorik = adjetivo.*

(2) *Legendun edo ta legenartsuak = leprosos.*